

Кравчук Ольга Мусіївна,
кандидат пед. наук, доцент
кафедри геометрії і алгебри
СНУ імені Лесі Українки

СУТНІСТЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Процес реформування та розвитку системи вищої професійної освіти на сучасному етапі характеризується посиленням акцентів на підвищенні ролі самостійної роботи суб'єктів навчального процесу, що підтверджується основоположними засадами та вимогами Болонського процесу. У статті аналізуються деякі аспекти тлумачення сутності самостійної роботи студентів.

Ключові слова: самостійна робота студентів, сутність самостійної роботи, пізнавальна діяльність студента, навчальний процес.

Kravchuck O.M. The essence of independent work of students.

The process of reforming and development of the system of higher professional education at the present stage is characterized by the emphasis on increasing of the role of independent work of subjects of educational process, which is confirmed by the fundamental principles and requirements of the Bologna process. The article analyzes some aspects of the interpretation of the essence of independent work of students.

Keywords: independent work of students, the essence of independent work, cognitive activity of the student, the learning process.

У сучасних умовах кредитно-модульної системи навчання посилюється роль самостійної роботи студентів. У «Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» вказано, що самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Зміст самостійної роботи студента над конкретною дисципліною визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладачів [6]

Організація самостійної навчально-пізнавальної роботи студентів є однією з актуальних проблем сучасної педагогічної теорії та практики вищої школи і вимагає певної уваги щодо її окремих аспектів для ефективного впровадження в навчальний процес.

Метою нашого дослідження є вивчення різних підходів до тлумачення поняття «самостійна робота».

Як показав проведений аналіз наукової літератури, дослідження різних аспектів самостійної роботи студентів є однією з важливих проблем педагогічної теорії і практики, а її дослідженням займалось широке коло дослідників. Значущість самостійної роботи у навчальному процесі знайшла своє відображення у класичній педагогічній спадщині (Ф.-А. Дістервег, Я.А. Коменський, Й.Г.

Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, К.Д. Ушинський). Історії вищої школи відомі імена визначних учених, що відводили особливу роль самостійній роботі студентів (М. Пирогов, Д. Менделєєв, М. Лобачевський, М. Жуковський та ін.). Учені й педагоги-практики завжди приділяли багато уваги дослідженню різних аспектів, пов'язаних із самостійною роботою.

Вирішення нинішньої проблеми організації самостійної навчальної діяльності пов'язане безпосередньо з розв'язанням стратегічних завдань вітчизняної освіти в контексті вимог Болонського процесу (А. Алексюк, Б. Бокуть, Я. Болюбаш, І. Зязюн, Л. Кондрашова, В. Кремень, Н. Кузьміна, О. Молібог, Н. Ничкало та інші), пріоритетними цілями в підготовці майбутнього вчителя, висококваліфікованого фахівця, спроможного у своїй професійній діяльності до самоактуалізації, самореалізації, самоефективності й самовдосконалення, що розкривається у працях В. Буряка, Н. Волкової, В. Гриньової, Н. Гузій, П. Гусака, В. Євдокимова, І. Зязюна, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, О. Малихіна, О. Мороза, Л. Нечепоренко, А. Радченко, В. Сластьоніна, В. Чайки, В. Шахова, П. Щербаня та інших учених.

Проблема організації самостійної діяльності не нова і є *актуальною* не лише для України. У зарубіжній педагогічній літературі для визначення поняття «самостійна робота» використовують ряд понять, які підкреслюють різні аспекти цієї роботи. Німецькі педагоги термін «самостійна робота» використовують, як правило, у тому значенні, яке найбільш поширене у вітчизняній педагогіці. Іноді використовується поняття «опосередковане навчання» тобто робота, яка здійснюється під опосередкованим керівництвом викладача. У педагогічній літературі Австрії, Швейцарії використовується термін «тиха робота», який підкреслює, що робота здійснюється наодинці. У французькій і англійській педагогічній літературі можна зустріти термін «індивідуальна робота». У США користуються терміном «незалежне навчання», що означає таку пізнавальну діяльність, при якій студенти отримують навчальні плани-програми і їм надається відносно велика свобода добору засобів і методів засвоєння. У сучасній вітчизняній дидактиці самостійна робота студентів розглядається, з одного боку, як вид навчальної праці, який здійснюється без безпосереднього втручання викладача, але під його керівництвом, а з іншого - як засіб залучення студентів до самостійного оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності й розвитку інтелектуальних

потенційних можливостей кожної особистості, але цього можна досягти лише тоді, коли вона організується і реалізується у навчально-виховному процесі як цілісна система – що пронизує всі етапи навчання студентів у вищому закладі освіти. Самостійна робота студентів – це обов'язкова складова його навчальної діяльності.

Тлумачення сутності самостійної роботи, її мети залежить від загальної концепції навчального процесу. Самостійну роботу можна вважати засобом закріплення та тренування, вироблення вмінь та навичок, якщо вбачити сутність навчання у передачі системи знань та способів діяльності. Разом з тим, оскільки навчання розглядається як формування пізнавальної діяльності, то самостійна робота виступає способом розвитку творчих здібностей та професійного мислення. Нині навчання розглядають як процес управління формуванням особистості спеціаліста, а тому, самостійна робота є не чим іншим, як способом формування самостійності та активності особистості, її репродуктивних і творчих здібностей, вміння орієнтуватися в теорії та практичних ситуаціях, ставити й самостійно вирішувати теоретичні і практичні завдання.

Досліджено, що переважна більшість науковців трактують самостійну роботу як особливий вид навчальної або пізнавальної діяльності студента. В. Буряк, відомий дослідник проблеми, визнає її вищою формою навчальної діяльності [2: 49], П. Гальперін стверджує, що самостійна робота є рушійною силою навчального процесу [4: 82].

Пропонуються також такі визначення:

– цілеспрямований, внутрішньо мотивований, структурований вид діяльності студента, за якого в умовах систематичного зменшення прямої допомоги викладача виконуються навчальні завдання, що сприяють свідомому і міцному засвоєнню знань, умінь і навичок формування пізнавальної самостійності студента [3, 9];

– спланована робота студентів, що виконується над завданням за методичного керування викладача, але без його безпосередньої участі [5, 124];

– засіб організації та виконання учнями визначеної пізнавальної діяльності [1, 433].

В інших формулюваннях самостійну роботу відносять до засобів організації пізнання, до засобів засвоєння знань, набуття практичних умінь; вважають формою навчального процесу, впродовж якого студенти здійснюють творчу, активну, напружену розумову діяльність, спрямовану на оволодіння сутністю того чи іншого

навчального предмета як за завданням навчального закладу, так і за власним покликанням, без сторонньої допомоги; визначають як систему організації педагогічних умов, що забезпечують управління навчальною діяльністю; як метод навчання, який покликаний забезпечити формування у майбутнього спеціаліста творчого самостійного мислення, наукового інтересу, потреби в самоосвіті; як засіб організації систематичної пізнавальної діяльності студентів, який сприяє вихованню готовності до самоосвіти.

Висновок. Таким чином, у результаті проведеного категорійного аналізу визначаємо самостійну роботу як певним чином організовану діяльність студентів, яка має за мету самостійне засвоєння ними знань, формування освітніх умінь і навичок під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Усі форми навчального процесу повинні учити студентів інтенсивній і плідній самостійній роботі.

Список використаних джерел

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник [для студ., аспірантів та молод. викладачів вузів] / А.М.Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 558 с.
2. Буряк В.К. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра // Рідна школа. – 2001. - № 9. – С. 49-51.
3. Внукова Н.М. Стратегія посилення самостійної роботи студентів у контексті приєднання України до Болонського процесу / Н.М.Внукова, В.М.Пивоваров, В.І.Успенко // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 14-15 грудня 2004 р. – Харків, 2004. – С. 8-10.
4. Гальперин П.Я. Введение в психологию. – М.: Изд-во МГУ, 1976. – 150 с.
5. Педагогика и психология высшей школы : учебное пособие. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 544 с.
6. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. Наказ від 02.06.1993 № 161. - zakon.rada.gov.ua/go/z0173-93